

Prof. John J. Mearsheimer: Wie heeft de oorlog in Oekraïne veroorzaakt?

augustus 5, 2024

Ministry of Defense of Ukraine / Wikimedia ([CC BY-SA 2.0 DEED](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/))

Sinds Rusland op 24 februari 2022 Oekraïne binnenviel, is de vraag wie verantwoordelijk is voor het veroorzaken van de oorlog in Oekraïne een zeer omstreden kwestie.

Het antwoord op deze vraag is enorm belangrijk omdat de oorlog om verschillende redenen een ramp is, waarvan de belangrijkste is dat Oekraïne effectief is verwoest. Het heeft een aanzienlijk deel van zijn grondgebied verloren en zal waarschijnlijk nog meer verliezen, zijn economie ligt aan diggelen, grote aantallen Oekraïners zijn ontheemd of zijn het land ontvlucht en er zijn honderdduizenden slachtoffers gevallen. Natuurlijk heeft Rusland ook een aanzienlijke bloedprijs betaald. Op strategisch niveau zijn de betrekkingen tussen Rusland en Europa, om nog maar te zwijgen van Rusland en Oekraïne, voor de nabije toekomst

vergiftigd, wat betekent dat de dreiging van een grote oorlog in Europa nog lang zal voortduren nadat de oorlog in Oekraïne is uitgelopen op een bevroren conflict. Wie de verantwoordelijkheid draagt voor deze ramp is een vraag die niet snel zal verdwijnen en waarschijnlijk prominenter zal worden naarmate de omvang van de ramp voor meer mensen duidelijk wordt, schrijft [Prof. John J. Mearsheimer](#).

De conventionele wijsheid in het Westen is dat Vladimir Poetin verantwoordelijk is voor het veroorzaken van de oorlog in Oekraïne. De invasie had als doel om heel Oekraïne te veroveren en het deel te laten uitmaken van een groter Rusland, zo luidt het argument. Als dat doel eenmaal is bereikt, zullen de Russen een imperium stichten in Oost-Europa, net zoals de Sovjet-Unie dat na de Tweede Wereldoorlog deed. Poetin is dus uiteindelijk een bedreiging voor het Westen en moet krachtig worden aangepakt. Kortom, Poetin is een imperialist met een masterplan die keurig past in een rijke Russische traditie.

Het alternatieve argument, waar ik me in kan vinden en dat duidelijk de minderheidsopvatting in het Westen is, is dat de Verenigde Staten en hun bondgenoten de oorlog hebben uitgelokt. Hiermee wil ik natuurlijk niet ontkennen dat Rusland Oekraïne is binnengevallen en de oorlog is begonnen. Maar de belangrijkste oorzaak van het conflict is de NAVO-beslissing om Oekraïne bij het bondgenootschap te betrekken, die door vrijwel alle Russische leiders wordt gezien als een existentiële bedreiging die moet worden geëlimineerd. De NAVO-uitbreiding maakt echter deel uit van een bredere strategie die van Oekraïne een westers bolwerk aan de grens met Rusland moet maken. Kiev in de Europese Unie (EU) brengen en een kleurenrevolutie in Oekraïne bevorderen – het land veranderen in een pro-westerse liberale democratie – zijn de andere twee pijlers van het beleid. De leiders van Rusland vrezen alle drie, maar het meest de uitbreiding van de NAVO. Om deze dreiging het hoofd te bieden, lanceerde Rusland op 24 februari 2022 een preventieve oorlog.

Het debat over wie de oorlog in Oekraïne heeft veroorzaakt, laaide onlangs op toen twee prominente westerse leiders – voormalig president Donald Trump en het prominente Britse parlamentslid Nigel Farage – beweerden dat de uitbreiding van de NAVO de drijvende kracht achter het conflict was. Het zal niemand verbazen dat hun opmerkingen werden beantwoord met een felle tegenaanval van verdedigers van de conventionele wijsheid. Het is ook vermeldenswaard dat de vertrekkende secretaris-generaal van de NAVO, Jens Stoltenberg, het afgelopen jaar twee keer heeft gezegd dat “president Poetin deze oorlog is begonnen omdat hij de deur van de NAVO wilde sluiten en Oekraïne het recht wilde ontzeggen om zijn eigen weg te kiezen.” Bijna niemand in het Westen betwistte deze opmerkelijke bekentenis van het hoofd van de NAVO en hij trok ze niet in.

Mijn doel hier is om een inleiding te geven, waarin de belangrijkste punten worden opgesomd die het standpunt ondersteunen dat Poetin Oekraïne is binnengevallen, niet omdat hij een imperialist was die van Oekraïne een deel van een groter Rusland wilde maken, maar vooral vanwege de uitbreiding van de NAVO en de inspanningen van het Westen om van Oekraïne een Westers bolwerk aan de grens met Rusland te maken.

Laat ik beginnen met de **ZEVEN BELANGRIJKSTE REDENEN** om de conventionele wijsheid te verwerpen.

EERSTE, er is gewoon geen bewijs van vóór 24 februari 2022 dat Poetin Oekraïne wilde veroveren en bij Rusland inlijven. Voorstanders van de conventionele wijsheid kunnen niets aanwijzen dat Poetin heeft geschreven of gezegd waaruit blijkt dat hij van plan was Oekraïne te veroveren.

Wanneer ze op dit punt worden uitgedaagd, komen de voorstanders van de conventionele wijsheid met bewijzen die weinig of niets te maken hebben met de motieven van Poetin om Oekraïne binnen te vallen. Sommigen benadrukken bijvoorbeeld dat hij zei dat Oekraïne een

“kunstmatige staat” is of geen “echte staat”. Zulke ondoorzichtige opmerkingen zeggen echter niets over zijn reden om ten strijde te trekken. Hetzelfde geldt voor Poetins uitspraak dat hij Russen en Oekraïners ziet als “één volk” met een gemeenschappelijke geschiedenis. Anderen wijzen erop dat hij de ineenstorting van de Sovjet-Unie “de grootste geopolitieke catastrofe van de eeuw” noemde. Maar Poetin zei ook: “Wie de Sovjet-Unie niet mist, heeft geen hart. Wie haar terug wil, heeft geen hersenen.” Weer anderen wijzen op een toespraak waarin hij verklaarde dat “het moderne Oekraïne volledig is gecreëerd door Rusland of, om precies te zijn, door het bolsjewistische, communistische Rusland.”. Maar dat is nauwelijks bewijs dat hij geïnteresseerd was in het veroveren van Oekraïne. Bovendien zei hij in diezelfde toespraak: “Natuurlijk kunnen we gebeurtenissen uit het verleden niet veranderen, maar we moeten ze op zijn minst open en eerlijk toegeven.”

Om aan te tonen dat Poetin erop uit was om heel Oekraïne te veroveren en bij Rusland in te lijven, is het nodig om bewijs te leveren dat 1) hij dacht dat het een wenselijk doel was, 2) hij dacht dat het een haalbaar doel was, en 3) hij van plan was om dat doel na te streven. Er is geen bewijs in het publieke dossier dat Poetin overwoog, laat staan van plan was om een einde te maken aan Oekraïne als onafhankelijke staat en het deel te laten uitmaken van het grotere Rusland, toen hij op 24 februari 2022 zijn troepen Oekraïne binnen stuurde.

Er is zelfs significant bewijs dat Poetin Oekraïne erkende als een onafhankelijk land. In zijn bekende artikel van 12 juli 2021 over de Russisch-Oekraïense betrekkingen, waarop voorstanders van de conventionele wijsheid vaak wijzen als bewijs van zijn imperiale ambities, zegt hij tegen het Oekraïense volk: “Jullie willen een eigen staat stichten: jullie zijn welkom!”. Over hoe Rusland Oekraïne moet behandelen, schrijft hij: “Er is maar één antwoord: met respect.” Hij sluit dit lange artikel af met de volgende woorden: “En wat Oekraïne zal zijn – dat is aan de burgers om te beslissen.” Deze uitspraken staan lijnrecht tegenover de bewering dat Poetin Oekraïne wilde inlijven in een groter Rusland.

In datzelfde artikel van 12 juli 2021 en opnieuw in een belangrijke toespraak die hij gaf op 21 februari 2022, benadrukte Poetin dat Rusland "de nieuwe geopolitieke realiteit accepteert die vorm heeft gekregen na het uiteenvallen van de USSR." Hij herhaalde datzelfde punt voor een derde keer op 24 februari 2022, toen hij aankondigde dat Rusland Oekraïne zou binnenvallen. Hij verklaarde met name dat "het niet ons plan is om Oekraïens grondgebied te bezetten" en maakte duidelijk dat hij de Oekraïense soevereiniteit respecteerde, zij het slechts tot op zekere hoogte: "Rusland kan zich niet veilig voelen, zich niet ontwikkelen en niet bestaan terwijl het wordt geconfronteerd met een permanente dreiging vanaf het grondgebied van het huidige Oekraïne." In wezen was Poetin er niet in geïnteresseerd om van Oekraïne een deel van Rusland te maken; hij wilde ervoor zorgen dat het geen "springplank" werd voor Westerse agressie tegen Rusland.

Zelensky had thuis moeten blijven

TWEEDE, is er geen bewijs dat Poetin een marionettenregering voor Oekraïne voorbereidde, pro-Russische leiders in Kiev cultiveerde of politieke maatregelen nam die het mogelijk zouden maken om het hele land te bezetten en het uiteindelijk in Rusland op te nemen.

Deze feiten weerleggen de bewering dat Poetin Oekraïne van de kaart wilde vegen.

DERDE, Poetin had bij lange na niet genoeg troepen om Oekraïne te veroveren.

Laten we beginnen met de algemene cijfers. Ik heb lang geschat dat de Russen Oekraïne zijn binnengevallen met hooguit 190.000 manschappen. Generaal Oleksandr Syrskyi, de huidige opperbevelhebber van de Oekraïense strijdkrachten, zei onlangs in een interview met *The Guardian* dat de Russische invasiemacht slechts 100.000 man sterk was. Inderdaad,

The Guardian gebruikte datzelfde getal voordat de oorlog begon. Het

onmogelijk dat een troepenmacht van 100.000 of 190.000 man heel Oekraïne kan veroveren, bezetten en opnemen in een groter Rusland.

Bedenk dat toen Duitsland in september 1939 de westelijke helft van Polen binnenviel, de Wehrmacht ongeveer 1,5 miljoen man telde. Oekraïne is geografisch meer dan 3 keer zo groot als de westelijke helft van Polen was in 1939 en Oekraïne had in 2022 bijna twee keer zoveel inwoners als Polen toen de Duitsers binnenvielen. Als we de schatting van generaal Syrskyi accepteren dat 100.000 Russische troepen Oekraïne binnenvielen in 2022, betekent dit dat Rusland een invasiemacht had die $1/15^e$ was van de Duitse troepenmacht die Polen binnenviel. En dat kleine Russische leger viel een land binnen dat veel groter was dan Polen, zowel qua grondgebied als qua bevolking.

Afgezien van de aantallen, is er de kwestie van de kwaliteit van het Russische leger. Om te beginnen was het een legermacht die grotendeels was ontworpen om Rusland te verdedigen tegen een invasie. Het was geen leger dat een groot offensief kon lanceren om uiteindelijk heel Oekraïne te veroveren, laat staan de rest van Europa te bedreigen. Bovendien liet de kwaliteit van de strijdkrachten te wensen over, omdat de Russen geen oorlog verwachtten toen de crisis in het voorjaar van 2021 begon. Ze hadden dus weinig kans om een bekwame invasiemacht op te leiden. Zowel kwalitatief als kwantitatief kwam de Russische invasiemacht niet in de buurt van het equivalent van de Wehrmacht eind jaren 1930 en begin jaren 1940.

Je zou kunnen aanvoeren dat de Russische leiders dachten dat het Oekraïense leger zo klein en zo kansloos was dat hun leger de Oekraïense strijdkrachten gemakkelijk zou kunnen verslaan en het hele land zou kunnen veroveren. Poetin en zijn luitenanten wisten in feite heel goed dat de Verenigde Staten en hun Europese bondgenoten het Oekraïense leger bewapenden en trinden sinds de crisis uitbrak op 22 februari 2014. De grote angst van Moskou was dat Oekraïne defacto lid zou worden van de

NAVO. Bovendien zagen de Russische leiders hoe het Oekraïense leger dat groter was dan hun invasiemacht, tussen 2014 en 2022 effectief vocht in de Donbass. Ze begrepen zeker dat het Oekraïense leger geen papieren tijger was die snel en resoluut verslagen kon worden, vooral omdat het krachtige steun had van het Westen.

Uiteindelijk werden de Russen in de loop van 2022 gedwongen om hun leger terug te trekken uit de oblast Kharkiv en uit het westelijke deel van de oblast Kherson. In feite gaf Moskou grondgebied op dat zijn leger in de begindagen van de oorlog had veroverd. Het lijkt geen twijfel dat de druk van het Oekraïense leger een rol heeft gespeeld bij het afdwingen van de Russische terugtrekking. Maar belangrijker is dat Poetin en zijn generaals zich realiseerden dat ze niet over voldoende troepen beschikten om al het grondgebied dat hun leger in Kharkiv en Kherson had veroverd in handen te houden. Dus trokken ze zich terug en creëerden ze beter beheersbare verdedigingsposities. Dit is niet het gedrag dat je zou verwachten van een leger dat was gebouwd en getraind om heel Oekraïne te veroveren en te bezetten. Natuurlijk was het daar niet voor ontworpen en kon het die Hercules-taak dus niet volbrengen.

VIERDE, in de maanden voordat de oorlog begon, probeerde Poetin een diplomatieke oplossing te vinden voor de opkomende crisis.

Op 17 december 2023 stuurde Poetin een brief naar zowel president Joe Biden als NAVO-chef Stoltenberg waarin hij een oplossing voor de crisis voorstelde op basis van een schriftelijke garantie dat: 1) Oekraïne geen lid zou worden van de NAVO, 2) er geen offensieve wapens zouden worden gestationeerd bij de grenzen van Rusland, en 3) NAVO-troepen en -materieel die sinds 1997 naar Oost-Europa zijn verplaatst, zouden worden teruggebracht naar West-Europa. Wat men ook denkt over de haalbaarheid van een akkoord op basis van Poetins openingseisen, waarover de Verenigde Staten weigerden te onderhandelen, het toont aan dat hij oorlog probeerde te vermijden.

VIJFDE, onmiddellijk nadat de oorlog begon, reikte Rusland Oekraïne de hand om onderhandelingen te beginnen om de oorlog te beëindigen en een modus vivendi tussen de twee landen uit te werken.

De onderhandelingen tussen Kiev en Moskou begonnen in Wit-Rusland, slechts vier dagen nadat de Russische troepen Oekraïne waren binnengetrokken. Dat Wit-Russische spoor werd uiteindelijk vervangen door zowel een Israëliisch spoor als een Istanboel-spoor. Al het beschikbare bewijs wijst erop dat Rusland serieus onderhandelde en niet geïnteresseerd was in het innemen van Oekraïens grondgebied, met uitzondering van de Krim, die ze in 2014 hadden geannexeerd, en mogelijk de Donbass. De onderhandelingen eindigden toen de Oekraïners, met aansporing van Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, wegliepen van de onderhandelingen, die goede vooruitgang boekten toen ze eindigden.

Bovendien meldde Poetin dat toen de onderhandelingen plaatsvonden en vooruitgang boekten, hem werd gevraagd om als gebaar van goede wil Russische troepen uit het gebied rond Kiev te verwijderen, wat hij op 29 maart 2022 deed. Geen enkele regering in het Westen of voormalige beleidsmaker heeft Poetins bewering betwist, wat regelrecht indruist tegen de bewering dat hij erop uit was om heel Oekraïne te veroveren.

ZESDE, afgezien van Oekraïne, is er geen enkel bewijs dat Poetin van plan was andere landen in Oost-Europa te veroveren.

Bovendien is het Russische leger niet eens groot genoeg om heel Oekraïne onder de voet te lopen, laat staan om te proberen de Baltische staten, Polen en Roemenië te veroveren. Bovendien zijn al deze landen lid van de NAVO, wat vrijwel zeker een oorlog met de Verenigde Staten en hun bondgenoten zou betekenen.

ZEVENDE, bijna niemand in het Westen beweerde dat Poetin imperiale ambities had vanaf het moment dat hij in 2000 de

macht overnam tot het begin van de Oekraïne-crisis op 22 februari 2014. Op dat moment werd hij plotseling een imperiale agressor. Waarom? Omdat Westerse leiders een reden nodig hadden om hem de schuld te geven van het veroorzaken van de crisis.

Het beste bewijs dat Poetin tijdens zijn eerste veertien jaar niet als een serieuze bedreiging werd gezien, is waarschijnlijk dat hij een genodigde gast was op de NAVO-top van april 2008 in Boekarest, waar de alliantie aankondigde dat Oekraïne en Georgië uiteindelijk lid zouden worden. Poetin was natuurlijk woedend over die beslissing en maakte zijn woede kenbaar. Maar zijn verzet tegen die aankondiging had nauwelijks effect op Washington omdat het Russische leger te zwak werd bevonden om verdere uitbreiding van de NAVO tegen te houden, net zoals het te zwak was geweest om de uitbreidingsgolven van 1999 en 2004 tegen te houden. Het Westen dacht dat het de NAVO-uitbreiding opnieuw door de strot van Rusland kon duwen.

Een oproep tot realiteit: De speciale militaire operatie van Rusland toonde de wereld de zwakte van de Amerikaanse defensie-industrie

De uitbreiding van de NAVO vóór 22 februari 2014 was niet bedoeld om Rusland in te dammen. Gezien de trieste staat van de Russische militaire macht was Moskou niet in staat Oekraïne te overwinnen, laat staan een revanchistisch beleid in Oost-Europa te voeren. Veelzeggend is dat Michael McFaul, voormalig ambassadeur van de VS in Moskou en overtuigd verdediger van Oekraïne en scherp criticus van Poetin, opmerkt dat de Russische inname van de Krim in 2014 niet gepland was voordat de crisis uitbrak; het was een impulsieve zet als reactie op de staatsgreep die de pro-Russische leider van Oekraïne ten val bracht. Kortom, de NAVO-uitbreiding was niet bedoeld om een Russische dreiging in te dammen, omdat het Westen dacht dat die er niet was.

Pas toen in februari 2014 de Oekraïne-crisis uitbrak, begonnen de Dutch Verenigde Staten en hun bondgenoten Poetin plotseling te beschrijven als een gevaarlijke leider met imperiale ambities en Rusland als een serieuze militaire bedreiging die de NAVO in bedwang moest houden. Deze abrupte verschuiving in de retoriek was bedoeld om één essentieel doel te dienen: het Westen in staat stellen Poetin de schuld te geven van de crisis en het Westen vrij te pleiten van verantwoordelijkheid. Het zal geen verbazing wekken dat dit beeld van Poetin veel sterker werd nadat Rusland op 24 februari 2022 Oekraïne binnenviel.

Er is een draai aan de conventionele wijsheid die het vermelden waard is. Sommigen beweren dat de beslissing van Moskou om Oekraïne binnen te vallen weinig met Poetin zelf te maken heeft en in plaats daarvan deel uitmaakt van een expansionistische traditie die al lang voor Poetin bestond en diep in de Russische samenleving verankerd zit. Deze hang naar agressie, die naar verluidt wordt gedreven door interne krachten en niet door de externe dreigingsomgeving van Rusland, heeft vrijwel alle Russische leiders in de loop der tijd aangezet tot gewelddadig gedrag tegenover hun buren. Het valt niet te ontkennen dat Poetin de leiding heeft in dit narratief of dat hij Rusland naar de oorlog heeft geleid, maar hij zou weinig invloed hebben. Bijna elke andere Russische leider zou hetzelfde hebben gedaan.

Er zijn twee problemen met dit argument. Om te beginnen is het niet falsifieerbaar, omdat de lang bestaande eigenschap in de Russische samenleving die deze agressieve impuls veroorzaakt nooit wordt geïdentificeerd. Er wordt gezegd dat Russen altijd agressief zijn geweest – ongeacht wie de leiding heeft – en dat altijd zullen blijven. Het is bijna alsof het in hun DNA zit. Dezelfde bewering werd ooit gedaan over Duitsers, die in de twintigste eeuw vaak werden afgeschilderd als aangeboren agressors. Dit soort argumenten wordt in de academische wereld niet serieus genomen, en daar is een goede reden voor. Bovendien karakteriseerde bijna niemand in de Verenigde Staten of West-Europa Rusland als aangeboren agressief tussen 1991 en 2014, toen de

Oekraïne-crisis uitbrak. Buiten Polen en de Baltische staten werd de oorlog voor Russische agressie in die vierentwintig jaar niet vaak geuit, wat je zou verwachten als de Russen agressief zouden zijn. Het lijkt duidelijk dat het plotselinge verschijnen van deze argumentatie een handig excuus was om Rusland de schuld te geven van het veroorzaken van de oorlog in Oekraïne.

Laat ik een andere versnelling inschakelen en de **DRIE BELANGRIJKSTE REDENEN** uiteenzetten om te denken dat NAVO-uitbreiding de belangrijkste oorzaak was van de Oekraïne-oorlog.

EERSTE, Russische leiders over de hele linie zeiden herhaaldelijk voordat de oorlog begon dat ze de NAVO-uitbreiding naar Oekraïne beschouwden als een existentiële bedreiging die moest worden geëlimineerd.

Poetin heeft vóór 24 februari 2022 talrijke publieke verklaringen afgelegd waarin hij deze argumentatie uiteenzette. Op 21 december 2021 verklaarde hij voor het bestuur van het ministerie van Defensie: "Wat ze in Oekraïne doen, of proberen te doen of van plan zijn te doen, gebeurt niet duizenden kilometers van onze landsgrens vandaan. Het is op de drempel van ons huis. Ze moeten begrijpen dat we ons gewoon nergens meer kunnen terugtrekken. Denken ze echt dat we deze bedreigingen niet zien? Of denken ze dat we werkeloos zullen toekijken hoe de bedreigingen voor Rusland zich aandienen?" Twee maanden later zei Poetin tijdens een persconferentie op 22 februari 2022, slechts enkele dagen voordat de oorlog begon: "We zijn categorisch tegen de toetreding van Oekraïne tot de NAVO omdat dit een bedreiging voor ons vormt, en we hebben argumenten om dit te ondersteunen. Ik heb er herhaaldelijk over gesproken in deze zaal." Vervolgens maakte hij duidelijk dat hij inzag dat Oekraïne defacto lid werd van de NAVO. De Verenigde Staten en hun bondgenoten, zei hij, "blijven de huidige autoriteiten in Kiev volpompen met moderne soorten wapens." Hij zei verder dat als dit niet gestopt

wordt, Moskou "een tot de tanden bewapend 'anti-Rusland' overhoed is volstrekt onaanvaardbaar."

Andere Russische leiders – waaronder de minister van Defensie, de minister van Buitenlandse Zaken, de plaatsvervangend minister van Buitenlandse Zaken en de Russische ambassadeur in Washington – benadrukten ook de centrale rol van de NAVO-uitbreiding bij het veroorzaken van de Oekraïne-crisis. Minister van Buitenlandse Zaken Sergei Lavrov maakte dit punt bondig tijdens een persconferentie op 14 januari 2022: "De sleutel tot alles is de garantie dat de NAVO niet naar het oosten zal uitbreiden."

Men hoort vaak het argument dat de Russische angsten ongegrond waren, omdat er geen kans was dat Oekraïne zich binnen afzienbare tijd bij het bondgenootschap zou aansluiten, als dat al ooit zou gebeuren. Er wordt inderdaad gezegd dat de Verenigde Staten en zijn Europese bondgenoten voor de oorlog weinig aandacht besteedden aan het opnemen van Oekraïne in de NAVO. Maar zelfs als Oekraïne zich bij het bondgenootschap zou aansluiten, zou dat geen existentiële bedreiging voor Rusland zijn omdat de NAVO een defensief bondgenootschap is. De uitbreiding van de NAVO kan dus geen oorzaak zijn geweest van de oorspronkelijke crisis, die uitbrak in februari 2014, of van de oorlog die begon in februari 2022.

Deze redenering klopt niet. In feite was de westerse reactie op de gebeurtenissen van 2014 om de bestaande strategie te verdubbelen en Oekraïne nog dichter bij de NAVO te brengen. De alliantie begon in 2014 met het trainen van het Oekraïense leger, met een gemiddelde van 10.000 getrainde troepen per jaar in de komende acht jaar. In december 2017 besloot de regering Trump om Kiev te voorzien van "defensieve wapens". Andere NAVO-landen deden al snel mee en verscheepten nog meer wapens naar Oekraïne. Bovendien begonnen het leger, de marine en de luchtmacht van Oekraïne deel te nemen aan gezamenlijke militaire oefeningen met NAVO-strijdkrachten. De inspanning van het Westen om

het Oekraïense leger te bewapenen en te trainen verklaart voor een deel waarom het zo goed presteerde tegen het Russische leger in het eerste jaar van de oorlog. Zoals een kop in *The Wall Street Journal* van april 2022 het verwoordde: "Het geheim van Oekraïnes militaire succes: Jarenlange training door de NAVO."

De wereld in oorlog in het nieuwe jaar

Afgezien van de voortdurende inspanningen van de alliantie om van het Oekraïense leger een formidabelere strijdmacht te maken die naast de NAVO-troepen kan opereren, was er in 2021 in het Westen hernieuwd enthousiasme om Oekraïne in de NAVO op te nemen. Tegelijkertijd veranderde president Zelensky, die nooit veel enthousiasme had getoond om Oekraïne bij de alliantie te betrekken en die in maart 2019 werd gekozen op een platform dat opriep tot samenwerking met Rusland om de aanhoudende crisis op te lossen, begin 2021 van koers en omarmde niet alleen het NAVO-lidmaatschap voor Oekraïne, maar koos ook voor een harde aanpak ten opzichte van Moskou.

President Biden, die in januari 2021 zijn intrek nam in het Witte Huis, was al lang voorstander van de toetreding van Oekraïne tot de NAVO en was een super-havik tegenover Rusland. Het was dan ook geen verrassing dat de NAVO op 14 juni 2021 tijdens haar jaarlijkse top in Brussel een communiqué uitbracht waarin stond: "We herhalen het besluit van de top in Boekarest in 2008 dat Oekraïne lid wordt van het bondgenootschap." Op 1 september 2021 bezocht Zelensky het Witte Huis, waar Biden duidelijk maakte dat de Verenigde Staten "stevig toegewijd" waren aan "Oekraïnes Euro-Atlantische aspiraties." Op 10 november 2021 ondertekenden minister van Buitenlandse Zaken Antony Blinken en zijn Oekraïense ambtgenoot Dmytro Kuleba een belangrijk document – het "US-Ukraine Charter on Strategic Partnership." Het doel van beide partijen, zo staat in het document, is om "de toewijding te onderstrepen ... aan de uitvoering door Oekraïne van de diepgaande en uitgebreide hervormingen die nodig zijn voor volledige integratie in de Europese en

Euro-Atlantische instellingen". Het document bevestigt ook expliciet de
toewijding van de VS aan de "Verklaring van de top van Boekarest in
2008."

Er lijkt weinig twijfel over te bestaan dat Oekraïne goed op weg was om
eind 2021 lid te worden van de NAVO. Toch beweren sommige
voorstanders van dit beleid dat Moskou zich geen zorgen hoeft te maken
over die uitkomst, omdat "de NAVO een defensieve alliantie is en geen
bedreiging vormt voor Rusland". Maar dat is niet hoe Poetin en andere
Russische leiders over de NAVO denken, en het is wat zij denken dat telt.
Kortom, het lijkt geen twijfel dat Moskou de toetreding van Oekraïne tot
de NAVO zag als een existentiële bedreiging die geen stand kon houden.

**TWEEDE, erkende een aanzienlijk aantal invloedrijke en hoog
aangeschreven personen in het Westen vóór de oorlog dat NAVO-
uitbreiding – vooral naar Oekraïne – door Russische leiders als
een dodelijke bedreiging zou worden gezien en uiteindelijk tot
een ramp zou leiden.**

William Burns, die nu aan het hoofd staat van de CIA, maar de
Amerikaanse ambassadeur in Moskou was ten tijde van de NAVO-top in
Boekarest in april 2008, schreef een memo aan toenmalig minister van
Buitenlandse Zaken Condoleezza Rice dat bondig de Russische gedachten
beschrijft over het opnemen van Oekraïne in het bondgenootschap. "De
toetreding van Oekraïne tot de NAVO," schreef hij, "is de helderste van
alle rode lijnen voor de Russische elite (niet alleen Poetin). In meer dan
twee en een half jaar van gesprekken met belangrijke Russische spelers,
van knokkel-slepers in de donkere krochten van het Kremlin tot Poetins
scherpste liberale critici, heb ik nog niemand gevonden die Oekraïne in de
NAVO ziet als iets anders dan een directe uitdaging voor de Russische
belangen." De NAVO, zei hij, "zou worden gezien ... als het gooien van de
strategische handschoen. Het Rusland van vandaag zal reageren. De
Russisch-Oekraïense relaties zullen diep bevroren... Het zal een

vruchtbare bodem creëren voor Russische inmenging op de Krim en Oost-Oekraïne.”

Burns was in 2008 niet de enige westerse beleidsmaker die begreep dat het gevaarlijk was om Oekraïne bij de NAVO te betrekken. Tijdens de top in Boekarest waren zowel de Duitse bondskanselier Angela Merkel als de Franse president Nicolas Sarkozy gekant tegen de toetreding van Oekraïne tot de NAVO, omdat ze begrepen dat dit Rusland zou alarmeren en woedend zou maken. Merkel verklaarde onlangs haar verzet: “Ik was er heel zeker van ... dat Poetin dat niet zomaar zou laten gebeuren. Vanuit zijn perspectief zou dat een oorlogsverklaring zijn.”

Om nog een stap verder te gaan: veel Amerikaanse beleidsmakers en strategen waren in de jaren negentig, toen het besluit werd besproken, tegen het besluit van president Clinton om de NAVO uit te breiden. Deze tegenstanders begrepen vanaf het begin dat Russische leiders het als een bedreiging voor hun vitale belangen zouden zien en dat het beleid uiteindelijk tot een ramp zou leiden. Op de lijst van tegenstanders staan prominente figuren uit het establishment zoals George Kennan, de minister van Defensie van president Clinton, William Perry, en zijn voorzitter van de Joint Chiefs of Staff, generaal John *Shalikashvili*, Paul Nitze, Robert Gates, Robert McNamara, Richard Pipes en Jack Matlock, om er maar een paar te noemen.

De logica van Poetins standpunt zou volstrekt logisch moeten zijn voor Amerikanen, die lang hebben vastgehouden aan de Monroe Doctrine, die bepaalt dat geen enkele grote mogendheid in de verte een alliantie mag vormen met een land op het westelijk halfrond en daar zijn militaire strijdkrachten mag vestigen. De Verenigde Staten zouden een dergelijke stap interpreteren als een existentiële bedreiging en alles in het werk stellen om het gevaar weg te nemen. Dit is natuurlijk wat er gebeurde tijdens de Cubaanse Raketcrisis in 1962, toen president Kennedy de Sovjets duidelijk maakte dat hun raketten met kernkoppen van Cuba moesten worden verwijderd. Poetin wordt sterk beïnvloed door dezelfde

logica. Grootmachten willen immers niet dat verre grootmachten hun achtertuin binnendringen.

DERDE, het belang van Ruslands diepe angst voor de toetreding van Oekraïne tot de NAVO wordt geïllustreerd door twee ontwikkelingen die zich sinds het begin van de oorlog hebben voorgedaan.

Tijdens de onderhandelingen in Istanboel, die onmiddellijk na het begin van de invasie plaatsvonden, maakten de Russen duidelijk dat Oekraïne een "permanente neutraliteit" moest accepteren en geen lid mocht worden van de NAVO. De Oekraïners accepteerden de eis van Rusland zonder enige serieuze weerstand, zeker omdat ze wisten dat het anders onmogelijk was om de oorlog te beëindigen. Meer recentelijk, op 14 juni 2024, stelde Poetin twee eisen waaraan Oekraïne moest voldoen voordat hij zou instemmen met een staakt-het-vuren en het begin van onderhandelingen om de oorlog te beëindigen. Een van die eisen was dat Kiev "officieel" zou verklaren "dat het afziet van zijn plannen om lid te worden van de NAVO".

Niets van dit alles is verrassend, aangezien Rusland Oekraïne in de NAVO altijd heeft gezien als een existentiële bedreiging die koste wat het kost moet worden voorkomen. Die logica is de drijvende kracht achter de oorlog in Oekraïne.

Tot slot blijkt uit de onderhandelingspositie van Rusland in Istanboel en de opmerkingen van Poetin over het beëindigen van de oorlog in zijn toespraak van 14 juni 2014 duidelijk dat hij niet geïnteresseerd is in het veroveren van heel Oekraïne en het deel te laten uitmaken van een groter Rusland.

